Mədəni irsimiz dünyanı heyran edir

Bu il ölkəmizin UNESCO ilə əməkdaşlığının 30 yaşı tamam olur. 1992-ci ildən bu təşkilata üzv olan Azərbaycan Respublikası ilə UNESCO arasında 1996-cı ildə qarşılıqlı əməkdaşlıq haqqında memorandum imzalanmışdır.

UNESCO BMT-nin ixtisaslaşmış təşkilatı olmaqla, dünyanın təhsil, elm, mədəniyyət, informasiya və kommunikasiya forumudur. Milli mədəniyyətimizin dünyaya tanıdılmasında bu təşkilatla əməkdaşlığın özünəməxsus xidmətləri inkarolunmazdır. UNESCO ilə əməkdaşlığımızın tarixinə nəzər salanda 2004-2019-cu illər ərzində qarşılıqlı fəaliyyətin daha səmərəli olduğunu görürük. Prezident İlham Əliyevin 29 sentyabr 2004-cü il sərəncamına uyğun olaraq, Azərbaycan Respublikasının UNESCO yanında Daimi Nümayəndəliyi təsis edilmişdir.

15 sentyabr 2005-ci ildə isə Prezident İlham Əliyev UNESCO üzrə Azərbaycan Respublikasının Milli Komissiyası ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında sərəncam imzalamışdır.

Təsadüfi deyil ki, Azərbaycan öz mədəniyyəti, musiqisi, folkloru, zəngin abidələri ilə Avropanı heyran edir. Mədəni irsimizin bütün dünyada təbliğində UNESCO ilə əlaqələr xüsusi yer tutur. Bu istiqamətdə ölkəmizin Birinci vitse-prezidenti, Heydər Əliyev Fondunun rəhbəri Mehriban xanım Əliyevanın apardığı məqsədyönlü fəaliyyət daha çox diqqəti çəkir. Mehriban xanım Əliyeva 2004-cü ildən UNESCO-nun xoşməramlı səfiridir. Mehriban xanımın yüksək fəaliyyətinin nəticəsidir ki, Azərbaycandan bu təşkilatın qeyri-maddi mədəni irs siyahısına 15 nümunə daxil edilib. Bunlardan 13-ü "Bəşəriyyətin qeyri-maddi mədəni irsinin reprezentativ siyahısı"na, 2-si isə (Qarabağ atı ilə oynanılan Çovqan atüstü oyunu və Naxçıvanın ənənəvi qrup rəqsləri - yallı, köçəri, tənzələ) təcili qorunmağa ehtiyacı olan qeyri maddi-mədəni irs siyahısına daxil edilmişdir. Azərbaycan muğamının, aşıq sənətinin, Novruz bayramının, Şirvanşahlar sarayı və Qız qalası ilə birlikdə İçərişəhərin, Qobustan Dövlət Tarixi Bədii Qoruğunun, Şəki xan sarayı ilə Şəkinin tarixi mərkəzinin, Azərbaycan xalça toxuculuğu ənənəvi sənətinin, tar ifaçılığı və onun hazırlanma ustalığının, kəlağayının düzəldilməsi və onun simvolizminin, Lahıc misgərlik sənətinin, lavaşın, dolmanın hazırlanmasının, kamança ifaçılığı sənətinin, Dədə Qorqud irsinin, miniatür sənətinin UNESCO-nun nadir, şah əsərləri sırasına daxil edilməsi Azərbaycanla bu təşkilat arasında olan əməkdaşlığın davamlığının göstəricisidir. Ölkəmizdə UNESCO-nun Ümumdünya İrs Siyahısına salınan sonuncu abidəsi Şəki xan sarayı olub.

Yuxarı Baş Dövlət Tarixi-Memarlıq Qoruğunun ərazisində yerləşən, qala divarları ilə əhatə olunmuş XVIII əsr Şərq memarlığı üslubunda inşa edilmiş Şəki xan sarayı muzey kimi fəaliyyət göstərir. İkimərtəbəli möhtəşəm Şəki xan sarayı 6 otaq, 4 dəhliz və ikigüzgülü eyvandan ibarətdir. Sarayın fasadı ov və döyüş səhnələrini əks etdirən süjetli təsvirlər, həmçinin həndəsi və nəbati naxışlarla bəzədilmişdir. Fasadın tam mərkəzində müxtəlif rəngli şüşələrdən yığılmış iri şəbəkə-pəncərə yerləşir. Sarayın rəngli şüşələrdən yığılmış şəbəkə-pəncərələri daş çərçivələrə oturdulmuşdur.

Özündə milli yaşayış binalarının xüsusiyyətlərini daşıyan saray binası Qafqazda XVIII əsr saray memarlığının ən gözəl nümunələrindən biri olmaqla islam Şərqinin dəyərli incilərindən biri hesab edilir. Şəhərin tarixi mərkəzi ilə birlikdə saray 2019-cu ildə ümumdünya mədəni irs siyahısına salınmışdır. Şəki xan sarayı ölkəmizə gələn turistlərin ən çox üz tutduqları məkan olmaqla bu gün də möhtəşəmliyini qoruyub saxlamaqdadır.

Tarixi abidələrimizlə yanaşı, süfrələrimizin bəzəyi dolma, lavaş, nar da UNESCO-nun qeyri-maddi mədəni irsinin reprezentativ siyahısına daxil edilmişdir. Bir zamanlar torpaqlarımıza əl uzadan xain qonşularımız, milli mətbəximizə də əl uzatmağa cəhd edirdilər. Lavaşımızı, süfrələrimizin bəzəyi dolmanı da "özəlləşdirmək" niyyəti ilə çaba göstərirdilər. Ermənilər bütün fəaliyyətləri yalan, saxta "dəlillər" üzərində qurulduğundan bu dəfə baltanı daşa vurduqlarını yəqin ki, gec də olsa anlayarlar?

Təəssüflər olsun ki, dünyada mədəni irsin qorunub saxlanmasını öz fəaliyyət prioriteti elan etmiş UNESCO "siyasi məsələlərə qarışmırıq" adı ilə ermənilərin az qala siyasi alətinə çevrilərək ölkəmizə qarşı qərəzli mövqe sərgiləməkdədir. Bu təşkilat müxtəlif bəhanələrlə 30 illik işğal dövründə dağıdılıb viran edilmiş qəbiristanlıqların, məscidlərin, tarixi abidələrin siyahısını tərtib etmək üçün missiya göndərməkdən imtina edir. Bu azmış kimi "erməni tarixi irsinin" məhv edilməsi barədə ermənilərin uydurduqları sərsəmləmələrin "vəkili" rolunda çıxış etməkdən belə çəkinmir. UNESCO kimi tərəfsiz bir təşkilatın uzun illərin əməkdaşlığından sonra tərəf kimi çıxış etməsi, yumşaq desək, təəssüf doğurmaya bilməz.

Elşən QƏNİYEV,
"Azərbaycan"

Azərbaycan.- 2022.- 5 iyun.- S.7.